

Nagy Gerda

VASZY VIKTOR – A KOMPONISTA A KARMESTER MÖGÖTT

*„... a zeneszerzés mai, kissé kaotikus helyzetéből
az énekhang a kivezető kapu” – Vaszy Viktor dalai*

Középiskolai tanulmányait a budapesti piarista gimnáziumban végezte, ahol 1921-ben érettségizett, de részben ezzel párhuzamosan, 1919-től 1925-ig járt a budapesti Zeneakadémiára is. Hegedű szakon Zsolt Nándor, Kemény Rezső és Szerémi Gusztáv, zeneszerzés szakon Kodály Zoltán, Molnár Antal és Koessler János növendéke volt. 1925–1929-ben (diák vendégkarnagyként kezdve) a Székesfővárosi Zenekar, 1929–1941 között a Budapesti Egyetemi Énekkar karnagya volt. 1929–1941 között a Zeneakadémián elméleti tárgyakat tanított. Kórusvezetőként több európai koncertturnét vezetett.

1929-ben meghívták az Egyetemi Énekkarhoz karigazgatónak. Több mint tíz évig dolgozott velük, gyakran koncerteztek külföldön is a magyar kórus-kultúra jeles propagátoraként. Kiváló kóruskarnagyi képességeinek köszönhetően 1935-től 1941-ig a Palestrina kórus élén dolgozhatott. Hamar nyilvánvalóvá vált, hogy az oratórium mellett a másik összetett zenei műfaj, az opera is érdekli.

1933-ban megalakította az Országos Kamaraopera Társulatot, mellyel az országot járták. Az énekhang iránti vonzalma magánéletére is kihatott: élete párjaként is mindig énekesnőt választott. Első felesége Kovács Ilonka opera-operett primadonna volt, akivel 1929-ben kötöttek házasságot. Három leánygyermekük született: Livia, Ilona és Borbála. Az *Éj van* című dalt Vaszy Viktor 1923. december 19-én fejezte be, ajánlásában ez olvasható: „*Ilonkának szeretettel! Viktor*”. Minden bizonnyal leendő első feleségének írta még 20 éves korában Petőfi Sándor szerelmes versére. Ez a dal nagyon korai kompozíció, erősen romantikus, Brahmsra emlékeztető stílust idéz. A dal első előadása a Pesti Vigadóban volt 1926. december 5-én, akkor Kurták Rózsa

operaénekesnő énekelte el, kiegészítve az *Erdőben* című dallal, és egy másik művel, amely *A középkorban is szerettem* címet viseli, és Darvas János versére íródott.

Lívia lánya 12 évesen, 1945-ben meghalt, az ő emlékére zenésítette meg Vaszy 1946-ban Juhász Gyula *Gyermektemető* című versét, amelyben az elvesztett lánygyermek feletti gyászát fejezte ki. Többször mondta: „Egy gyerek azért él 12 évig a szüleivel, hogy aztán hetven esztendei gyötrelmet okozzon.” A kislányt holta napjáig siratta. Egy év múlva pedig édesanyja, Kováts Ilonka is elhunyt.

Második felesége szintén énekesnő volt: Pócza Ella drámai szoprán. És énekesnő volt Sztanics Ibolya is, akivel élete utolsó évtizedében élt együtt.

1941-ben az akkor 38 éves Vaszy Viktort behívták a minisztériumba, és felajánlották neki a Kolozsvári Nemzeti Színház zeneigazgatói állását, amit el is fogadott. Szólóénekeseket toborzott, zenekart és kórust hozott létre, az operairodalom legnépszerűbb remekműveit mutatta be, a közönség számára zeneismertető előadásokat szervezett. A háborús események hatására 1944. július 9-én Vaszynak távoznia kellett Kolozsvárról.

Visszament Budapestre tanítani és dirigálni. 1945. szeptember 1-jén Vaszyt Szegedre helyezték. Így emlékezett erre: „Hogyan kerültem Szegedre? Úgy, hogy Kodályt megkérdezték, ki kerüljön Szegedre: Fricsay vagy Vaszy. És erre Kodály azt mondta: hogy Vaszy menjen, mert Kolozsvárott jó munkát végzett.”

Szegedre telepítették a megszűnt kolozsvári opera művészeinek jelentős részét, és idekerültek a budapesti Operaház zenekarának tagjai közül is néhányan. Vaszy nekilátott az operatársulat megszervezésének. 1946. március 8-án mutatkozott be a Szegedi Nemzeti Színház operatársulata Bizet *Carmen*jével. A Szegedi Filharmonikusok Egyesülete megválasztotta elnök-karnagynak. Vaszy első szegedi zeneigazgatói tevékenysége során az operatársulat örökbecsű alkotások egész sorát mutatta be. Az első Vaszy-korszak 1949. szeptember 1-jével zárult, amikor megszüntették a szegedi operatársulatot, így Vaszy visszament Budapestre.

1956 után Szeged fejlesztése ismét napirendre került, így 1957 tavaszán Vaszynak választania kellett a Rádió és Szeged ajánlata közt. Ez utóbbit még csábítóbbá tette a Szabadtéri Játékok felújításának közeli lehetősége. Kodályhoz fordult tanácsért. „Mutassa meg, hogy Szegeden újra meg tudja csinálni!” – mondta Kodály Zoltán.

Az *Áldalak búval* kezdetű dal datálása kétséges, valamikor 1956 táján írhatta Vaszy. Az biztos, hogy 1956. április 20-án elhangzott Horváth Lajos előadásában. A korai dalokkal összehasonlítva, egy jóval érettebb, harmóniailag izgalmasabb stílust fedezhetünk fel, aminek egyáltalán nem célja, hogy a szó szoros értelmében „modern” legyen. Egyszer megkérdezték tőle, hogy a kortárs zeneszerzőknek ugyan miért kell klasszikus összhangzattant tanulni, erre így válaszolt: *„Azért, hogy tudják, hogy mit nem szabad írni!”* Zeneszerzői stílusáról Vaszy így nyilatkozott egy interjúbán: *„Attól kezdve, hogy 1927-ben elnyertem a Ferenc József Jubileumi Díj zeneszerzői díját, igen sok művet írtam. Alkotásaimban a dúr-moll, tehát a duális szisztémától törekedtem magam függetleníteni, és stílusom Bartók és Kodály követőinek az iskolájára mutat. Az időközben divatba jött dodekafónia számomra idegen maradt. Én diatonikus vagyok alaptermészetemnél fogva. Azt azért be kell vallanom, hogy az utóbbi évtizedben szolidabb, kromatikus gondolkodás kezd munkáimra jellemzővé válni.”*

1957. július 17-től a Szegedi Nemzeti Színház új igazgatója és főzeneigazgatója Vaszy Viktor lett. A megszokott repertoáron kívül méltatlanul mellőzött operákat vett elő, és kortárs magyar szerzők műveit mutatta be. A Szegedi Szabadtéri Játékok újraindítóinak egyike, valamint a zenei vezetője volt, ő komponálta a Szabadtérin mindmáig felcsendülő fanfárt. Sok fiatal énekest fedezett fel és indított el a pályán. Jelen volt a Szegedi Zenekar Kórusa megszületésénél, majd huszonegy évig dolgozott az 1958-ban alakult együttesel, mely ma az ő nevét viseli. Ebben az időszakban örök értékű előadások születtek a kőszínházban és a Dóm téri szabadtéri színpadon egyaránt.

1969. augusztus 1-jén megalakult a Szegedi Szimfonikus Zenekar, Vaszy Viktor irányításával.

1979. március 12-én Falstaff-próba volt. Művésztársai emlékezetében elevenen él mindörökké az a nap: Vaszy öreges, csoszogó léptekkel jött be a zenekari árokba. Mosolygott, köszöntötte munkatársait, felkapaszkodott a karmesteri pultra, és intett, ahogy szokott, eleven, szikráztató lendülettel, majd a partitúrára borult és meghalt. Szeged kultúrájának elmúlhatatlan jelképe Vaszy. *Művészetet a világ bármely pontján lehet csinálni* – mondta –, és ezt ő tényleg Szegedre gondolta, méghozzá teljes meggyőződéssel. *„...a művészetnek törvényszerűségei vannak, azonosak a földgömb hosszúsági és szélességi fokán mindenütt! Olyan mindegy, hogy Budapesten, Nyíregyházán*

vagy Szegeden dolgozom. Csak egy a fontos: hogy az ember azt tegye, amit igaz hite diktál. És ezért a hitvallásáért éljen vagy haljon.”

Elhangzott zeneművek:

Vaszy Viktor – Petőfi Sándor: Éj van

Vaszy Viktor – Juhász Gyula: Gyermektemető

Vaszy Viktor – József Attila: Áldalak búval, vigalommal

Felhasznált irodalom:

Fellner Andrea: Utolsó interjú. in: *Muzsika*, 1979. 5. sz, 26-30.p.

Gyuris György és Papp Györgyné (szerk.): Vaszy Viktor emlékezete (1993)
Somogyi-könyvtár, Szeged.

Juhász Előd: „Mutassa meg, hogy újra meg tudja csinálni!” In: *Új Tükör*, 1977.
10. sz., 28. p.

Szabó Endre: Vaszy Viktor, a 75 éves karmester. In: *Hajdú-Bihari Napló*, 1978.
172. sz., 8. p.